

RENAȘTEREA

ORGAN NAȚIONAL-BISERICESC SĂPTĂMÂNAL

Abonamentul anual: 400 Lei.

Director: Dr. I. MATEIU

Redacția și Administrația:
Cluj, Piața Cuza Vodă Nr. 3.

Bun de imprimat

A IZBUCNIT RĂZBOIUL!

Iată vestea teribilă ce străbate pământul dela un capăt la altul. Se credea cu înfrigurare de State și națiuni pacifice, că în cele din urmă rațiunea va triumfa asupra patimilor, evitând o nouă conflagrație sângeroasă în lume. Toate speranțele și toate eforturile făcute în acest scop au rămas zadarnice. În ziua de 1 Septembrie c. *Germania* și-a îndreptat armatele împotriva *Poloniei*, trecând frontierele ei, iar din ziua de 3 Septembrie c. — după o ultimă încercare pacifică — *Franța* și *Anglia*, respectându-și angajamentele către *Polonia* atacată, s'au declarat în stare de război față de *Germania*.

Ne dăm seama de grozăvia acestui eveniment cu toate consecințele lui catastrofale, fiindcă am fost martorii războiului mondial, izbucnit exact acum un sfert de veac. Pentru că nu-i nici o nădejde ca el să se localizeze între beligeranții de astăzi. Cele patru mari Puteri în luptă, vor face tot ce știu, spre a-și câștiga aliați noi prin persuasiuni sau presiuni, angajând astfel din nou lumea întreagă într-o sinistru și ruinătoare horă a morții.

De sigur că țările pașnice, indiferent că sunt mari sau mici, se vor opune cu ultima energie acestor tentative, căutând să rămână neutrale. Numai Statele de aventură, acelea cari speculează beneficii și sporiri teritoriale, în dauna altora, vor pândi cu ardoare momentul propice pentru intrarea lor în acțiune. *România nu este printre acestea.*

Revendicările noastre naționale au fost satisfăcute în 1918, și astfel n'avem nici un motiv să ne lăsăm târați într'un conflict războinic, deslănțuit de alții. Pe de altă parte însă, avem datoria de a ne pregăti pentru ori ce eventualitate și a ne apăra țara întregită cu sacrificii atât de grele. Nimenea nu știe în momentul de față ce curs vor lua evenimentele și la ce

complicații ne putem aștepta. Nu ne putem lăsa surprinși de ele, fără a ne expune la primejdii grave pentru existența și viitorul nostru.

Se pare, că războiul ce a început va fi mult mai înverșunat și mai ucigător decât cel din 1914. Ne trebuie foarte multă prudență, tact și abilitate spre a ne feri cât mai norocos de flăcările lui deoparte, iar de alta de a continua cu febrilitate organizarea apărării noastre militare, menită a ține la distanță pe cei ce ar nutri gânduri haine față de noi. Este știut, că în ultimii ani nu s'a cruțat nici o jertfă materială și nici un devotament de muncă, spre a pune țara în situația de a-și apăra cu succes independența și integritatea ei. Sub îndrumarea energică și clarvăzătoare a M. S. Regelui *Carol II-lea* s'a înfăptuit, prin eforturi uriașe, o pregătire atât de rapidă și serioasă, încât siguranța noastră în fața zilei de mâine a căpătat temeuri ce nu mai pot fi clătinate. Indoindu-ne în cordările și jertfele reclamate de furtunile ceasului de față, înseamnă să asigurăm Statului nostru certitudinea rezistenței sale viteze, ori din ce parte ar veni amenințarea.

Să dăm deci tot ce ni se cere, fără ezitări și precupețiri, pentru înzestrarea oștirii și a apărării naționale. Să dăm bani, inimă și muncă. În această fază de pregătire accelerată un rol hotărâtor îl are *atmosfera sufletească* a națiunii. *Credința* în noi înșine și în dreptul nostru sfânt trebuie să inflăcăreze toate conștiințele românești. Ea singură este izvorul aceluiași patriotism arzător, ce călăuzește pe cetățean în vremuri de pace, ca și pe ostaș în zile de vijelie, să se ridice fără șovăire la acte generoase și eroice, prin cari națiunea își sporește gloria și își câștigă biruințele.

Patriotismul este forța morală prin care brațul înarmat se pune magnetic în mișcare,

tăindu-și drum sigur spre victorie și victorie. Prin urmare, acest factor sufletesc, grefat pe o credință nezguduită, trebuie să fie întărit și exaltat prin toate mijloacele de către cărturarii noștri. *O cruciadă a patriotismului* de fiecare zi și de fiecare ceas — iată una din poruncile naționale ale ceasului ce-l străbatem. Prin cuvânt și faptă deopotrivă.

Ce rol admirabil îi revine în această acțiune sufletească

Bisericii românești. Cu autoritatea ei divină și dragostea adâncă ce-o leagă indivizibil de un popor așa de credincios, ea poate face adevărate minuni. Clerul nu va întârzia, suntem convinși, să-și îplinească această chemare, fără nici o zăbavă, în clipele întunecate de azi. Cu un neam plin de credință în Dumnezeu și în țara lui, *România* va fi în măsură să treacă, sigură de izbândă, și prin ororile acestei cumplite drame de sânge ce s'a abătut asupra omenirii.

SPRE EMAUS...

— Mic comentariu pe marginea vizitelor canonice —

„*Nicolae, din îndurarea lui Dumnezeu episcop al Clujului, Vadului și Feleacului.*

...*Tuturor iubiților credincioși din Eparhia noastră dar și milă dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos...*”

Așa va fi plecat epistola vie pe drumurile sufletului. Caldă, precum izvorul inimei curate din care s'a născut, va ajunge cu balsam de mângâiere la cei oblojiți; ca să-i tămăduiască, să-i scoale din zăcătorile lumești și să le dea aripi de duh către cetatea Duhului Sfânt...

Pe caldarămurile toamnei ce mijeste din jalnica tânguire a vântului, cu mici catrene de ploaie molcomă, frunze aurite timpuriu și râulețe puhoae de ape, de miasme și bogății, ...pe caldarămurile fării ce se gătește de toamnă a pornit un călător.

Și-a făcut cruce, și-o fi luat apoi toiagul răbojind în gând nume de oameni și locuri dorite de demult.

Cu sabia Duhului și cu nădejdea în Tatăl A-toate-Plîntorul, a pornit doinind o mare vrere de bine.

Pe unde va umbla, numai Dumnezeu Sfântu știe. Că doar El l-a purces, El îl stăpânește și-l protejește ca pe un sutaș vrednic ce este.

A plecat ostașul nostru din Cluj cu trâmbița evangheliei, ca să cheme munții și văile, codrii și cerurile din sufletele oamenilor prea mult obidiți; a plecat să-i cheme, ca pe vremuri, la mare răsmeriță.

Gândesc că se va 'ntâlni în cale cu Iancu, ba poate și cu Buteanu, da va avea desigur umbra lui Brancovici care n'adoarme și nu va osteni niciodată, decât la ușă de chillii.

În ortăcia lor va afla ascunzăturile sufletelor întucurite de câtă neghină crește în pită, de câtă mană risipesc râurile fără ochi buni pentru țărani, câtă mireasmă au codrii pentru alții și cât de strâmtă și anevoioasă este ușa Domnului pentru localnici.

Dar va afla de bună samă sutașul nostru pe calea Emausului în care a purces, suflete — miez de lumină, pită a lui Dumnezeu, nafură sfințită —, cugete asemenea adâncurilor din inima sfinților; mînți agere ca fulgerile brazilor crescuți săgeată către cer.

Le-o afla pentrucă marele nostru stegar nu-i om de rând. El merge cu solia Duhului și'n numele Lui cercetează, vindecă și înalță turma ce are 'n păstorie...

...Și pe drumul Emausului pe care a purces, noi cei care-i simțim lipsa, cu sârguință și credință ne rugăm lui Dumnezeu să-l poarte cu sănătate și cu multă biruință;

„dă Doamne, să isbândească întru voia Ta; să rodească sămânța milei Tale; ca din fiecare ins să facă sluga Ta; a adevărului, a virtuții și a vieții; spre slava cerurilor și mântuirea noastră, slugile și robii Tăi, în veci. Amin.”

...Și când te vei întoarce din nou pe calea caselor noastre, spune-ne, Părinte, să-ți așinem calea, ca din tina de pe nojițele robotirilor Tale să luăm aghiasmă, ca și noi să vedem, să înțelegem și să ne înălțăm, după porunca Legii și voia celui de Sus.

Și la bunul drum ce-ai purces, cale bună, Stăpâne!

SFÂNȚA CRUCE

Sinaxarul Înălțării Sfintei Crucii, începe cu stihurile:

Înălțările cele din gătlee aduc,
[Ție Mântuitorule
Zidirea văzând înălțându-se Crucea Ta,
[al lumii Mântuitorule,
A patrusprezecea zi lemnul Crucii
[s'a înălțat
Și pre strămoși din căderea
[cea prin lemn i-a ridicat.

Sărbătoarea aceasta are o semnificație mistică-simbolică și un tâlc istoric. Semnificația mistică-simbolică o dă moartea pe Cruce a Mântuitorului. Răstignirea era cea mai teribilă pedeapsă. Cicero o numește „extremum, sumum, crudelissimum taeterrimum suplicium“ (citată Diacovici, Enciclopedia Română, Tom. II, p. 54.) Mântuitorul Lumii o suferă pentru mântuirea noastră. Prin tragedia Golgotei, care e cel mai important act al economiei Mântuirii, Crucea devine simbolul cel mai semnificativ al creștinismului. După expresia paulină „Cuvântul Crucii celor peritori nebunie este; iar nouă celor ce ne mântuim puterea lui Dumnezeu“ (I Corinteni, 1, 18.)

Crucea devine sinonimă noțiunii de creștin. Drumul Crucii înseamnă urmarea lui Hristos. Luarea Crucii înseamnă desfacerea de tot ce e material în lume, urmarea sublimelor sfaturi evanghelice. Misticii contemplă Crucea spre a pătrunde tainele existenței și misterul divinității. Imnografiile o cântă în accente sublime, cu senz profund teologic. „Cei mai înainte aleși prin dumnezeiasca prorie, credincioși, împărați creștinești veselii-vă și vă laudați întru arma cea purtătoare de biruință a Crucii, carea dela Dumnezeu vi s'a dăruit; că întru aceasta neamurile cele potrivnice, care năvălesc cu îndrăznire se risipesc în veci“. „Înălțându-se lem-

nul cel stropit cu sângele cuvântului lui Dumnezeu, celui ce s'a întrupat, laudați puterile cerești chemarea pă-mântenilor și o prăznuți, popoarelor închinați-vă Crucii lui Hristos, prin carea este scularea lumii în veci.“ (Peasna 8-a, Irmos.)

Din primele veacuri creștinii își făceau semnul Crucii, cum ne spun scriitorii bisericești. De exemplu Tertulian scrie în „De corona militis. c. III.“ „La orice pășire și mișcare, la fiecă intrare și ieșire din casă, când ne îmbrăcăm, ne încălțăm, ne spălăm, la masă, la aprinderea luminei, la culcare, la șederea pe scaun și la toată vorba ne însemnăm fruntea cu semnul Crucii.“ Texte similare găsim la Ignatie Teoforul, Irineu, Sf. Ioan Hrisostomul, Fericitul Augustin, etc. (Badea Cireșeanu. Tezaurul Liturgic. Tom. III, p. 38 41).

Tâlcul istoric justifică așezarea acestei sărbători — pe care unii liturgisti o consideră împărătească, iar alții o socotesc între sărbătorile sfinților mari — în ziua de 14 Septembrie.

Împăratul Constantin după ce avuse minunata viziune a Crucii Mântuitorului, cu inscripția — In hoc signo vinces — a simțit o deosebită evlavie pentru acel semn ceresc. După cum ne istorisește Eusebiu din Cezareea (tradus de Mitropolitul Iosif Gheorghian) Împăratul Constantin trimite pe mamă-sa, Elena, să caute Crucea lui Hristos la Ierusalim. Patriarhul Ierusalimului, Macarie, nu știa unde se găsește Crucea. Jidovii ezitau să spună. După ce îi amenință, declară că e îngropată într'un munte pe care Împăratul Adrian a înălțat un templu mitraic. Făcându-se sondaje, s'au găsit trei cruci (a Mântuitorului și a celor doi tâlhari). Patriarhul Macarie a recunoscut Crucea

Mântuitorului, prin efectul ei miraculos. Atingând un mort de Sf. Cruce, a înviat. În 14 Septembrie 335 Sf. Cruce a fost înălțată în Biserica Invierii Domnului zidită de Împăratul Constantin cel Mare.

La anul 614, Perșii cuceresc Palestina. După un asediu de 20 de zile iau în stăpânire și Ierusalimul. Perșii jefuesc Ierusalimul și printre alte lucruri, duc cu ei Crucea Mântuitorului și pe Patriarhul Zaharia. Împăratul bizantin Heraclie, un bun creștin, a făcut tot efortul pentru a recuceri Sfânta Cruce, a cărei importanță Perșii n'o cunoșteau și nici nu o bănuiau. Bizantinii și-au vândut obiectele de valoare spre a putea avea capitalul necesar unei campanii. La anul 627, Împăratul Heraclie învinge pe Perși (lângă Ninive). Un istoric și teolog rus, Vasiliev, în „Istoria Bizantină“ (apărută și în limba franceză) se ocupă detaliat de viața lui Heraclie și de toate izvoarele relative la pacea cu Perșii. Condiția esențială a păcii, era ca Perșii să restituie Sfânta Cruce (retrocedarea Siriei, a Palestinei și a Egiptului, urmează după condiția esențială). În 14 Sept. 629 Crucea Mântuitorului e readusă la Ierusalim. Procesiunea e descrisă în cronică armeanului Se-

beos. A fost adusă în spate de Împăratul. La un moment dat, Patriarhul Zaharia — care se reîntorcea din robie — observând că Împăratul abia mai poate merge, a asemănat convoiul cu drumul de pe Golgota. Împăratul profund impresionat s'a desbrăcat și a luat asupra sa o manta simplă.

Iată numai o evocare a tâlcului sărbătorii de azi. „Crucea se înalță astăzi și lumea se sfințește. Că Celce șade împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, pre dânsa mâinile și-a întins: și toată lumea o ai tras la cunoștința Ta Hristoase“. (Glas 6.)

La noi, sărbătoarea Înălțării Sfintei Crucii a fost aleasă ca zi în care își începe lucrările adunarea națională bisericească. Fericitul Patriarh Miron I, îi dăse și o altă semnificație. Lansează o colectă — *Obolul Crucii* — cerând contribuția tuturor creștinilor, bogați și săraci deopotrivă. Biserica amenințată de atâția dușmani ai secolului nostru în care după cum spune Spengler — *ateismul plutește în aer iar materialismul e mistică seducătoare* — are nevoie și de mijloace materiale pentru lupta ei în numele lui Hristos.

Diacon IOSIF E. NAGHIU

OAMENI ȘI MORAVURI

Intr'o carte recentă a cunoscutului scriitor A. P. Bănuț, intitulată „Oameni de ispravă“, găsim 7 scrisori adresate de Aron Pumnul lui P. Bănuț, student la Academia de drept din Sibiu.

Pe lângă caracterul lor istoric, aceste scrisori mai prezintă și un interes de ordin confesional, fiindcă ne lasă să vedem la ce mijloace știau recurge fruntașii din strana stângă spre a-și ajuta neamurile. Reprodu-

cem câteva fragmente, pentru edificarea cititorilor.

Cernăuți 15 octombrie c. n. 1863.

„Fiule Bănuțe!

Deși mă aflu încă tot bolnav, așa cât nici pot îmbla la școală, nici lucra ceva mai serios: totuși nu m'am putut odihni până nu ți-am câștigat un stipendiu anual de 160 fl. m. a.

Eu am aflat de trei stipendii ce se aflau în Moldavia pentru tineri

FOILETON

Contribuția Bisericii noastre la opera școlară din ținutul Bistriței.

Inceputurile bune ale școlii noastre din Galați, au fost tulburate mai ales de râvna unor candidați la postul de dascăl. Astfel vedem că, în anul 1826 diacul din loc Zaharie Lupșor cere să fie numit dascăl dovedind cu vre-o 60 oameni în frunte cu domnul de pământ, cari îl poftesc. Directorul din Sibiu răspunde că, nu poate aproba suspendarea actualului dascăl Alexie Prodan, neavând nici o vină. În urmare protopopul va avea să facă cercetare la fața locului și va căuta să împace obștea așa că, „întrucât fără de casa de școală se mai află o casă pe locul eclejiei, în acea să locuiască dascălul Alexie Prodan; iar dacă se va isprăvi cealaltă care-i sub un acoperiș cu școala, acolo să locuiască Zaharie Lupșor.“ De nu va succeda așa, atunci să hotărască ca doi ani să fie dascăl Alexie Prodan și alți doi, Zaharie Lupșor și când unul va fi dascăl, celalalt să fie cantor, având preotul a da cantorului a patra parte din venitele epitrahilului. Pe Alexie Prodan fiind strein nu-l poate suspenda — zice directorul școlar, iar Lupșor fiind de acolo, trebuie să se mulțumească și așa.¹⁾

Am intercalat acest episod întrucât el, pe

lângă aceste intrigi ce împedecau în orice caz bunul mers al învățământului, ne mai indică și câteva date despre noul edificiu și despre primul dascăl.

Această școală a fost multă vreme focarul de lumină pentru satele noastre ortodoxe din jurul Bistriței, întrucât aici se afla singurul dascăl care avea posibilitatea — pe lângă toată sărăcia — să dea copiilor o creștere în spiritul Bisericii și a Neamului nostru. Insuși protopopul Terente Bogat amintește că, această școală e în stare bună și că la exameul din 1831 a luat parte și el, asemenea și baronul Weselényi cu institutorul său și învățăceii acestuia, rămânând toți deplin mulțumiți de răspunsurile școlărilor, cari erau nu numai din Galați ci și din jur.¹⁾

Ajungând în fruntea protopopiatului Terente Bogat, om deprins cu cartea, ca unul ce înțelegea pe deplin roadele binefăcătoare ale învățării din școlile ce funcționau deja în satele militare și pentru a nu rămâne acestea mui prejos față de parohiile din Bârgău, apoi în urma dispozițiilor Măritei Direcțiuni neunite pentru ridicarea școlilor, așezarea învățătorilor și promovarea culturii în popor; în toamna anului 1832 a eșit în satele protopopiatului și în satele incredințate „nemesnicului“ Vasile Bălan și — cum însuși zice — „chemând obștele înainte, pe unele locuri am aflat sărăcie și nevoie mare, cum nici într'un chip n'am

putut pleca norodul spre a ține dascăl pentru învățătura tineretului și a ridica școale; dar totuși și acolo am încărcat datorie parohului, ca necurmat în toate Duminecile și sărbătorile să facă catchizație tineretului două ceasuri după amiază și după învățatură dimpreună cu adunatul tineret să meargă la vecernie. Într'ate sate m'am străduit și am așezat dascăli, le-am făcut sămbrie (sambria nu s'a putut face într'un chip la toți dascălii, pentru că unele obște sunt mai sărace) am alcătuit contracturi, întărindu-le cu iscălituri.“¹⁾ Drept rezultat al acestor vrednice stăruinți, numărul școlilor sporește deschizându-se în anul 1832/33 școală în parohiile: Buduș, Iuda, Șieul-mare și Chintelnic. Ele însă n'au avut durată de existență ne'nteruptă, ci odată funcționau altă dată nu și ici colo în chip sporadic se deschidea câte o școală și apunea alta. Situația aceasta a durat în tot timpul până după mișcările revoluționare ale anului 1848. Imprejurările cari împedecau dezvoltarea școlilor populare, nu se datorau numai sărăciei oamenilor, ci și opreliștei domnilor de pământ cari nu voiau deșteptarea poporului Român.

Aproape în toate parohiile când se hotărâu lu susținerea școlii și a dascălului, contractul se făcea în aceleași condițiuni cu plata în naturalii și bani, variind numai în privința stării materiale a obștei și a pretențiilor ce urmau din partea dascălului, potrivit pregătirii ce avea. Învățătura co-

¹⁾ Mns. în Arhiva protop. Bistrița, anul 1826.

¹⁾ Mns. fără nr. în Arhiva protop. Bistrița, anul 1831.

¹⁾ Mns. fără nr. în Arhiva protop. Bistrița, a. 1832.

rumâni bucovineni, neuniți, și am scris pentru darea acelor, căci acum li-se pierduse și urma. Între tinerii de stipendiat am pus și numele tău și dătorii stipendiilor l-au încuviințat.

Însă tu ești însemnat ca rumân bucovinean, neunit: de aceea în atestatul de frecvențăune ce-mi vei trimite la capătul anului școlastic 1864, trebuie ori să nu se însemne religiunea, ori să te pui ca neunit și bucovinean dela Ripe ori Isoare, căci altminte nu poți avea acest stipendiu; iar de vei face așa, îl vei putea avea până ce vei absolvi."

În scrisoarea din 18 August 1864 Aron Pumnul îi spune lui A. Bănuț:

"În privința ta, fiule! se mai adauge încă o cauză de tăcut ca piticul, adică stipendiile sunt făcute numai pentru tineri rumâni Bucovineni neuniți, și tu ești rumân ardelen unit! De aceea dară nu cumva să spui cuiva că ai stipendiu și de unde îl ai, căci ți-ai tăia creanga sub picior: mă înțelegi?"

După un an în scrisoarea din 23 Iunie 1865, Aron Pumnul comu-

nică nepotului său o veste alarmantă:

"Blăstâmații de Bucovineni au aflat nu știu de unde dracul, că eu îți dau fie un stipendiu, care este merit pentru Bucovineni, nu pentru Ardeleni, și a trimes până la Minister, și așa m'a adus în mare încercătură".

Din a 7-a scrisoare, fără dată, desprindem aceste rânduri:

"Am primit scrisoarea, ce mi-ai trimes-o dimpreună cu absolutoriul de drepturi. Eu de acest absolutoriu acum de-o-camdată nu pot face nicio întrebuintare, fiindcă întrânsul stă scris că tu ești ardelen; apoi știi beleaua, despre care ți-am scris mai înainte."

Nici prin gând nu ne trece să umbrim amintirea vrednicului luptător naționalist din Bucovina. Ci vrem doar să servim încă o dovadă a metodelor pe cari le cultivă școala Blajului, de unde venea Aron Pumnul. Și totuși ortodoxia, așa de generoasă atunci ca și astăzi cu frații uniți, este tratată cu dispreț și dușmănie.

Ce oameni, ce moravuri!

când din orașele amenințate milioane de copii, mame și infirmi, spre a-i pune la adăpost de atacurile aviației dușmane.

Instrucția de apărare pasivă. Ministerul Aerului și Marinei comunica: *Legea A. A. T. (M. Of. Nr. 55 6/III) art. 11, prevede obligativitatea instrucției de apărare pasivă 24 de ore pe an, pentru toți locuitorii țării între 7—60 ani.*

Prefecții de județe și primarii orașelor au întocmit programele de instrucție A. P., după directivele date de M. A. M., iar cursurile vor începe în cursul lunii Septembrie a. c.

Populația țării este rugată a depune cel mai mare interes în a se instrui și deci să participe în număr cât mai mare la aceste cursuri, fiind interesul ei. Cei ce vor fi găsiți de către organele M. A. M. la 1 Septembrie 1940 că nu au asistat la 24 de ore de instrucție, vor fi sancționați conform art. 63 din Legea A. A. T., adică 1—30 zile de închisoare sau dela 500—2000 lei amendă.

Atitudinea României. În fața gravelor evenimente de azi, guvernul țării ține să reafirme atitudinea pașnică a României și dorința ei de a păstra legături de prietenie cu toți vecinii. Ca o dovadă își înoiește propunerea pentru încheierea unui pact de neagresiune. În același timp însă n'a neglijat nici una din măsurile necesare pentru paza frontierelor.

Situația minorităților. Zilele trecute guvernul a soluționat câteva revendicări esențiale, de ordin cultural și economic, ale minorității germane. Faptul a stârnit satisfacție adâncă în rândurile acestei minorități, ai cărei conducători oficiali au ținut să și mărturisească grațitudinea lor în mod public. Nu de mult aceleași mulțumiri le-au adus guvernului și reprezentanții minorității maghiare. Iată situația minorităților din România.

Franța și Anglia au intrat în războiu. Cele două mari puteri din Apus au mai făcut o ultimă încercare pentru salvarea păcii, adresând la 2 Sept. o notă Germaniei, prin care-i cerea să-și retragă armatele din Polonia și să intre în negocieri pentru aplanarea conflictului. Primind un răspuns negativ, Anglia și Franța au declarat că se văd nevoite să-și implinească angajamentele de asistență față de Polonia, și astfel cu ziua de 3 Septembrie c. se consideră în stare de războiu cu Germania. Acest act a stârnit o adâncă zguduire morală în toată lumea, deoarece i se prevăd consecințele pustiitoare.

O jurisprudență a Curții administrative din Cluj. În primăvara acestui an, primăria comunei Chișu din jud. Sălaj a dat o decizie, prin care donează un teren Parohiei ortodoxe române, în vederea construirii unei biserici. Mai mulți locuitori, au atacat această hotărâre la Curtea administrativă din Cluj. Curtea a admis acțiunea locuitorilor, anulând decizia primăriei, pe motiv că în noua lege administrativă nu există nici o dispoziție, care ar îngădui comunelor să facă donațiuni de teren, ori cui ar fi. Bisericile trebuie ajutate și comunele sunt chiar obligate să facă acest lucru, însă numai sub formă de bani. Primăriile comunale nu au deci calitate de a face donațiuni de teren, decât numai atunci când acest lucru se prevede printr-o lege specială, cu îndeplinirea tuturor formelor legale. Iar aceasta se aplică și Bisericilor naționale. Vom vedea ce va spune Curtea superioară din București. Asupra acestei chestiuni vom reveni.

Pomenirea starețului Gherontie. În August, a. c. s'au implinit doi ani dela moartea Protosinghelului Gherontie Guțu, fostul stareț al

INFORMAȚIUNI

Serbările „Astrei“ au fost amânate. La închiderea gazetei ni se comunică oficios, că în urma împrejurărilor cari împiedică participarea în număr a membrilor în adunarea generală a „Astrei“, serbările și adunarea generală din 9—11 Septembrie 1939 din Cluj, se amână până la noui dispozițiuni. Singurele manifestațiuni care se vor inaugura, vor fi: *Expoziția artei plastice ardelenene, din sălile colegiului Academic care se va deschide Duminecă, 10 Septembrie c., ora*

12 și Expoziția Astra în documente, cărți și imagini, dela Biblioteca Universității Cluj, care se va deschide Duminecă 10 Sept. la ora 12:45.

Grija de copiii nostri. Guvernul țării a dispus să se facă urgent conscrierea copiilor sub 7 ani din toate județele, dând ordine prefecturilor să desemneze localitățile, unde să fie evacuați și îngrijiți pentru caz de războiu. Este o măsură de prevedere, pentru a cărei executare părinții de sigur că vor da tot concursul în propriul lor interes. Așa au procedat Anglia și Franța, eva-

lare, pe cari poporul nu era în stare a-le ridica, instrucția se ținea de regulă în casa dascălului sau în altă casă închiriată, pe care o încălzeau cu lemnele ce copiii le aduceau zilnic la școală.

Pentru ilustrarea acestor împrejurări las să urmeze copia contractului din 23 Martie 1832, încheiat de obștea din Chintelnic. „Contract. Care între tinărul Ioan Pușcaș din Chintelnic și între obștea aceia pentru orânduia învățatură a pruncilor și pruncelor dându-să școală s'a hotărât: 1mo să leagă tinărul Ioan Pușcaș adică a învăța adunații prunci și prunce cei dela 6 până la 12 ani, din Chintelnic, prin cele 6 luni de iarnă, adică începând cursul învățaturii din 1 Noembrie până în sfârșitul lui Aprilie, în toată ziua 3 ceasuri înainte și 2 după amiază, după sunetul Instrucției, care dela lăudata Direcție a școalelor neunite să va da, și după cuviință a-i îndrepta. Iară în cele 6 luni de vară în toată Dumineca și sârbătoarea, numai 2 ceasuri după slujba bisericii, să fie școală. 2do Adunarea copiilor și pruncelor va fi pentru cursul de iarnă în casa părintească. 3^{tie} Obștea să întărește făgăduind mai sus pomenitului dascăl pentru fiește care prunc și pruncă dela școală, o jumătate de mierză de grâu sau mălai, după cum vor voi părinții pruncului, iară pentru încălzirea căsii de școală în cele 6 luni de iarnă, fiește care piilor se făcea timp de 6 luni, adică în timpul de iarnă care era disponibil și părinților nefiind ocupați cu lucrul câmpului. În lipsa edificiilor șco-

lă, pe cari poporul nu era în stare a-le ridica, copil mergând la școală, va duce cu sine un dărab de lemn. Și pentru buna deprindere a învățaturii vor fi datori părinții pe pruncii săi ai înzestra cu cărțile. Pentru care spre mai bună încredințare și statornicie ai acestui contract, s'au alcătuit acest exemplar și s'au iscălit de amândouă părțile contractișă. Așa făcut, Kentelek în 25 Martie 1832. Johan Puskas, Gemeind Lehrer. Urmează iscălitura curatorilor și birăului.“¹⁾

Astfel ne luptam în vremurile aceste cu sărăcia și nu puteam progresa nici decum. „Chiar și școala din Galați — zice protopopul T. Bogat într'un act din 1 Octombrie 1848 — n'are nici un alt venit, fără numai cât este dascăl cu sâmbrie de 20 fl. arvint pe an din lada țării, și numai într'acest sat s'a putut ține școală, și și aici numai iarna, că pentru nepotrivita sâmbrie a fost dascălul silit pe vară a-și câștiga pâinea cea de toate zilele pentru sine și familia sa cu lucrul mânilor, iar în celelalte sate din acest protopopiat, adică la Buduș, Șimotelnic, Bârla, Șieul-mare, Cușma, Iuda, Chintelnic, Sfântul, Caila, Blașfalăul-de-jos și Blașfalăul-de-sus, nici într'unul nu s'a ținut școală, din pricina sărăciei, — că părinții pruncilor n'au fost în stare a putea ridica casă de școală (nici n'au avut loc), n'au putut plăti sâmbria dascălului, n'au putut cumpăra cărțile trebuincioase pruncilor, ba nici lemne pentru încălzit.“²⁾

¹⁾ Mns. fără nr. din Arhiva protop. Bistrița, a. 1832.

²⁾ Ibid., a. 1848.

Comparând situația școlară a parohiilor noastre din Valea-Bârgăului până la 1849/50 cu cea a parohiilor noastre din restul protopopiatului, vom găsi în primele o dezvoltare frumoasă în progresul școlar iar în cele din urmă, doar o mică licărire în școala din Galați și'n altele câteva. Școala din Galați a jucat pentru ținutul din jos al protopopiatului un rol asemănător cu școala trivială din Prundul-Bârgăului, cu deosebire esențială că, cea dintâi ne dădea elevi mai puțin destoinici în corecta scriere caligrafică față de cea din urmă; în schimb creștea tineri pricepuți în ale Bisericii și creștini buni. Judecând apoi împrejurările de viață a fiecăruia vom întâlni în Valea-Bârgăului parohiile noastre supuse disciplinei militare, dusă uneori până la excese și suferinți grele; vom afla apoi și o viață materială mai liberă și chiar înstărită și mai presus de toate o chestiune de interes pentru însași comenduirea militară, ca locuitorii și viitorii soldați să fie cât mai bine instruiți. Pe când în restul parohiilor noastre nemilitare, întâlnim cruda și seculara iobăgie însoțită cu întregul ei cortegiu de împilări; apoi în locul năzuinții stăpânirii de-a-și crește supușii în cultură, vezi numai opriri și piedeci pe toate căile. Au trebuit să vină vremuri bune cu legiuiri mai omenoase în urma cărora să se poată ridica și desvolta și această parte a protopopiatului.

(Va urma)

